

IM (385) *cn, pt*

cn (383), *pt* (2)

im (381), **jem** (4); *jem PatKaz II* (2); *im* : *jem RejKup* (2 : 1), *KromRozm I* (1 : 1).

Teksty nie oznaczają é.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

I. Spójnik (383) :

1. *Wprowadza zdanie okolicznikowe (lub równoważnik) stopnia i miary, często z odcieniem warunkowo-czasowym: o ile; quanto, quo Mącz, Cn; quam Cn* (377) : *ymyą to marya ym częłczyey byua wzywano a łpomynano pobudza żądą ku nybyeskych rzeczy pragnenyu PatKaz III* 126.

Połączenia: »im + comp, sup; sup opisowy, im + comp« (1; 1): *Kto łie w łzcześciu bárzo bući/ [...] Będzie potym bárdo nędznym/ Im łie więcej mnimał ważnym. BierEz L; Bo y wieża im wyżłza narychley vpádnie/ Abowiem ledá wiatrek záchwieie ią łnádnie. RejWiz* 13v.

»im + sup ... comp« (1): *Im nadłuzéy tu Párki przędzie przeciągáią Wiécéy złego/ obaczył gęłto wyzywáią Látá náłzé niepewné GosłCast* 52.

»im + sup ... sup« (1): *Koniá Káwálller im naczęsciey bodzye/ Nalepży bywa ku káždey przygodzie. RejZwierc* 221.

»im + comp ... tam + comp« (1): *Im więcej możność przełożonych będzie reprimowana/ tám też będzie ławnieyła y trwálłza R. P. Phil Q.*

»im + comp, tedy + comp« (1): *Abowiem im robotá albo Grobla wyżłza/ thedy téż musi być y mięžłza Strum* E2.

»tym + comp, im« (3): *SkarŻyw* 213; *nápomináiąc á to tym więcej im widźicie żeć łię on dzień przybliża [tanto magis quanto videritis appropinquantem diem]. WujNT Hebr* 10/25; *PowodPr* 16.

»im + pos, tym + comp« (1): *ym była [Maryja] łzwyąta tym była pokorneyéłza PatKaz III* 135.

»im + comp ... tym« (3): *Niegdý pśi dworłcy wieśnego/ Gonili [...] A on im więcej vćiekał/ Tym go żadny przełtác niechćiał. BierEz* O4; *ActReg* 116; *OrzJan* 114.

»im + comp ... tym + pos« (1): *Pyramidatus, Z łpodku od ziemie łzeroki/ á ym dálley wzwyłz tym łpiczálto vcziniony. Mącz* 334a.

»im (a. jem) + comp (...) tym (a. tem) + comp; tym (a. tem) + comp (...) im + comp« [*w tym w obu zdaniach comp tego samego wyrazu: „więcej”* (41), *„więcej ... wiétszy”* (szyk 8 : 7), *„wiétszy”* (3), *„barziej”* (2), *„mniej”* (1), *„mniejwszy”* (1)] (247; 41): *BierEz* I, P3; *OpecŻyw* 62 [2 r.], [170], 191v; *Rychardus* pyłze yem kto yełth blyłfy przełz łázką boga tym uyąthłze łáłky byerze od boga *PatKaz II* 28; *BObr* [...] łkorę ma ółciłtą/ barzo rołkołżną, która im cżyrnnejłza tym drołłłza *FalZioł* IV 7d, I 106c, 110a, 119d, IV 47d, V 32v; *BielŻyw* 9, 31, 125, 164; *brwi iakieźkolwie im mniejłze łą tym też mniejłza złóć znamionuią GlabGad* N5, A2, B [3 r.], B6v, C8v, E6 (18); *A im daley przychodzi [słóńce] ku łtaniu letnemu, tym dłužey im łwiecei [et quanto magis prope solsticium aestivale girat: tanto magis ... lucet MiechSarm* H4] łamo *MiechGlab* *3v; *BierRozm* 4; *Im więcej mroz zimnem łćiska/ tym więcej nági od zimna piska. March*³ X; *iako mowi s. Grzegorz, Tym cłowiek przed bogiem drołłzy im więcej łobie iełt mierzienłzy WróbŻołt* M8v, B6, K6, pp5v; *RejJóz* O7; *A zawdi im kto zaczniefłi Tim ziwot nieprzełpiecnieiłłi RejRozm* 406, 406; *RejKup* x7v; á im więcej nań

vfiłuię/ tym więcey imię iego ná wyfokółci fie podnófi [*quanto plus super ipsum nitor exaltatur, tanto magis nomen eius ... sublimatur*] *HistAl* D8v, B3; Yemeś złościwśfy/ tymći rychley Bog łąłkę wlewa. *KromRozm I* [H3], C3; tym ieft więtlzá męka moia/ im to lepięi pamięta^m *MurzHist* Q2, K2, M3, Q2; *MurzNT* 51; *KromRozm II* h, m2v; A im wyętlfe zgromádenye/ tym wyęcey vrzędnikow/ y roznych vrzędow w nim być muśi *KromRozm III* F8, I3v; *DiarDop* 108; Im kto bárzyey tuczy cyáło/ Tym będzie bárzyey fmierdzyáło *BielKom* D8v; *GliczKsiqz* P8v; *LubPs* ii; *GroicPorz* ee3v; *RejWiz* 8v, 69 *marg*, Cc6; Im więcey będzie lat po Miłóściwym lecie/ tym więtlfa będzie zapláta [*Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet et pretium*] *Leop Lev* 25/16, *Lev* 25/16; Im ich więcey było/ tym też więcey grzelzyli przeciwko mnie [*Secundum multitudinem eorum, sic peccaverunt mihi*] *BibRadz Ose* 4/7, *Ex* 1/12, *Hebr* 1/4, I 316b *marg*; *BielKron* 27v, 288v; *KwiatKsiqz* Lv; *Aegrescit* medendo, Im fie dłużej lieczy tym fie gorzej ma. *Mqcz* 212b; *Quo minus ingenio possum subsidio mihi diligentiam comparavi*, Im mnieyfzy dowćip mam/ tim więcey pilności dodawam. *Mqcz* 343d; *Maior vis tanto quanto recentior*, Tym więtlza moc ym fwiefzłza *Mqcz* 440c; *Quoties ibis, toties magis placebit*, Ym częścíey poydzielz tym fie bárziesy będzie podobáło. *Mqcz* 460a, 251a, 307a, 316b, 326a, 335c (11); *KwiatKsiqz* Q; czopek iáłney lodowátey foli w zádek wetkni/ im głębiey tym lepiey *SienLek* 104; *RejAp* 120; *GórnDworz* D5v, K8v [2 r.], N2, P2v, S2v (20); *GrzepGeom* B4 [2 r.], B4v; *RejPos* 50, 50v, 68v, 72v, 76, 82v; *BielSat* C; *HistLan* E4, F4; *KuczbKat* 115, 240, 270; Bo im więtlzy dołtátek w domu będzie/ tym fie też będą wzyfscy lepiey mieć/ bo to y pożytek/ y rofkółz/ y krotofilá. *RejZwierc* 110, 63v; *BielSpr* 15; *WujJudConf* 207; *RejPosWstaw* [41²]; Imeś ieft więtlzy/ tym fię fkromniey záchoway [*Quantum magnus es, tantum humilia teipsum*] *BudBib Eccli* 3/19, 4. *Esdr* 14/15 [16], 16/48; *Strum* H2v; żeby się kiedy námyślili prawdziwy fpořob cnoty poznać/ podobnoby się tem mniey o vrzędy ftaráli/ im się mniey ich godnemi być wiedzą [*fortasse minus cupide appetere honorem, quo minus dignos se esse scirent*] *ModrzBaz* 39; Bo im mniey nienawifnemi bywáią ci/ ktorzi rzeczy od infzych oładzone wykonywáć będą/ tym łączniey wykonánie koniec fwoy wziąć może [*Quo enim minus laborabunt ex invidia ... eo facilius exequutionibus fines imponentur*]. *ModrzBaz* 95v, 30, 51, 73, 74; *SkarJedn* 80 [3 r.], 344; *Oczko* 10; A im fię więcey z máiętności świeckiey obnázał: tym tobie więcey bogáctwá duřznego przymnázał *SkarŻyw* 235, 32, 36 [2 r.], 117, 162, 168, 207, 234 (29); *Christiánie* im pobożniey żyią tym więcey złego ćierpią. *CzechEp* 368 *marg*, 254, [410]; *NiemObr* 89; *KochFr* 109, 132; *KochDz* 106; *ReszPrz* 57, 62 [2 r.], 94 [2 r.]; *BielSjem* 38 [2 r.]; *KochPieř* 27, 36 [2 r.]; *ArtKanc* P18v; *BielRozm* 15; *KochProp* 15; im więcéy ma/ tym iełcze więcéy chce *KochWr* 31; *ZawJeft* 5, 20, 48; *ActReg* 136, 139; *Phil* S4; Im cie wysłzéy bogowie wznieřli y nádáli/ Tym lžey depc ludzi/ które oni pokaráli. *GórnTroas* 48, 22; *GrabowSet* D4v, S3, V3, Y, Y2; *OrzJan* 92; *LatHar* 1, 248, 681; *RybGęřli* C4; A im więcey/ ieft nie bez przyřięgi [...] Tym dáleko lepfzego teřtámentu zořtał Ieřus rękoymą [*Et quantum est non sine iureiurando [...] in tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesu* : A ile nie bez przyřięgi [...] Wedle tego tem lepfzego przymierza zořtał rękoymią Ieřus. *BudNT*]. *WujNT Hebr* 7/20, *Mar* 7/36, *Hebr* 1/4, 8/6, s. 47 [2 r.], 201, 461, 836; A im dálzy który ięzyk od Láćinłkięgo [...] pořzedł, tym y grubřzy y różnieyfzy od niego byđż muři *JanNKar* C3v; *SarnStat* 21, 702; *PowodPr* 12, 15, 62 [2 r.]; *SkarKaz* 43a, 277b, 636b; *CiekPotr* 65, 67; im więcéy chowamy řług/ tym więcéy niewdźięcznych řwoich pánów mamy. *GosłCast* 66, 3, 7, 26, 38;

SkarKazSej 664b [5 r.]; *Od ktorey [natury] rozum / tym niedośkonálzy/ Im będzie dálzy. KlonFlis* E4v; *KlonWor* 19; [Szcúká w głowie swoiey ma kámień [...] á im łtárłza tym więtłzy [= iako ... tako *FalZioł* IV 37a] ma *SienHerb* 305b]. *Cf Frazy, Wyrażenie.*

»im + comp ... tym + sup, tym + sup (...) im + comp« (2 : 2): Im zieleńłza iełt: tym nalepłza polna rutha/ ale łucha nic nieważi *FalZioł* I 51a; *RejZwierc* 103; á iż té wody śiárczáné/ tym łą nalepłze/ ym śiárki przy trofze hálunu [...] wiécý przymiészánéy máią *Oczko* 21, 21.

»im + sup ... tym + comp; tym + comp ... im + sup« (7 : 1): Ale im na ciemnieyłza nocz, tym lepiey [lelek] widzi *FalZioł* IV 25d; *BierRozm* 19; im go [złota] kto nawiécý ma/ tym wiécý żądzą mienia rozmnaża [*quanto maiori quantitate habetur, tanto magis illud habendi cupiditate augmentatur*]. *HistAl* K5; iż włzelkie podniefienie w pychę/ tym łie rychley rołpuknie/ im łie nawiécý nádmie. *KrowObr* 6v; *BielKron* 315v; Im ie [kule] namocniey zwijelz [= Im ie też mocniey zwijelz *BielSjem* 38]/ tym polecą dużey. *BielSat* N2v; bo im łie zboże napiękniey włciele ná żimę/ thym mu łporzey będzie rość na Wiołnę *RejZwierc* 109v, 44v.

»im + sup (...) tym + sup« [w obu zdaniach sup „nawięłszy ... nawiécý” (1)] (14): ym złoto naczirwieńłze tym nalepłze *FalZioł* III 34b, IV 2d, V 97; Gdy kto v ognia piecze albo też czo warzy Snadz im nadaley łtoi tym łie namniey łparzy *RejJóz* E5v; im nawiętłzy pan/ tym nawiécý łłowá łwego ma łtrzedz *BielKron* 313v; *RejPos* 52v; *RejZwierc* 7v, 15, 196; *Strum* C4v; *StryjKron* 1; *ReszHoz* 132; im co iełt w mierze łwey naypięknieyłze/ y naypożytecznieyłze/ tym gdy wyniedzie s łwey miáry iełt nayłprośnieyłze/ y nayłzkodliwłze. *GórnRozm* Bv; A im naciáłniey [kapłun] łiedzi/ tym narychley vtyie. *GosłCast* 128.

»tym + comp niżli ... im + comp niż(li)« [w obu zdaniach comp: „więtłszy”] (2): A Bowiem thym więtłłey ten chwałý godzien iełt niżli Moizełz/ im więtłłá cześć ma/ niżli dom [*Amplioris enim gloriae iste ... dignus est habitus, quanto ampliore honorem habet domus*]/ ten ktory dom zbudował. *Leop Hebr* 3/3; *WujNT Hebr* 3/3.

»im + comp ...tym zawždy + comp« (2): im iey [prawdzie Pańskie] wiécý łwiát bronić będzie/ tym oná ząwždy głołniey wołác a krzyczeć będzie *RejAp* 147v; *HistLan* E4.

»im + sup ... tym zawždy + sup« (1): Owo y ogień im mu naczęłciey łuchych drew przykłádáią tym zawždy naiáłnieyłzy bywa. *RejZwierc* 15.

»zawždy + sup ...im + comp« (1): A Mármor takież ząwždy/ napięknieyłzy bywa/ Im go czeńciey kropiámi/ dełzcz łwymy omywa. *RejZwierz* 114.

»im + sup ... zawždy + sup« (1): A im kto nadłużey á nażálobliwiey czełł tego łwiętego miłofierdzia iego/ káždemu łie naobłciey ząwždy nágradzáł y okázowáł. *RejPos* 75v.

»pos. jem + comp« (1): Beda tam y drudzy radzy Iem łie was wieczey wprowadzy *RejKup* ee6v.

»comp ... im« (1): Tobie grzech moy wyznác mułzę/ Bo bárżiey łufzę/ Mą nędzną dułzę: Im go táic kufzę. *WisznTr* 27.

»comp (...) im + comp, im + comp ... comp« [w tym w obu zdaniach comp tego samego wyrazu: „więtłszy” (1), „więtłszy ... wiécý” (1)] (5 : 2): *BierEz* H3v, M4; *RejKup* s3v; *RejZwierz* 141v; bo im więtłza Robotá/ mułi ią też drożey płácić. *Strum* E2; A myłłac o nich [radach bożych]/ mniéy wiém/ im wiécý czuię. *KochPs* 203; *GórnTroas* 22.

Przysłowia: Srzedni żywot beśpiecznieyŷy/ Więtfzac boiaźn im kto więtfzy. *BierEz* M4; Im więtfzy pan tim więcey trudności. *RejWiz* 69 *marg* [*idem*] Cc6.

Według oney przypowieści/ im gorŷle koła tym bárzyey ŷkrzypya. *GliczKsiqż* P8v.

quo minus possum tanto magis cupio, Ym mniefy mogę tym więcey żądam. *Mqcz* 343c.

wŷzak więfz/ im kot ŷtárfzy/ Tym/ poŷpolicie mówia/ ogon iego twárfzy [!]. *KochFr* 132.

Frazy: »im dalej, tym barziej« = *coraz bardziej* (6): *GliczKsiqż* H2v; A on chudziná/ im dáley tym bárziey płakał *GórnDworz* T3; *RejPos* 204v; *KuczbKat* a2; *GostGospSieb* +3; ieŷt nádziefiá dobra, że im dáley tym bárziey będziem pewnieyŷy pokoiu y zgody. *SarnStat* 1226.

»im dalej, tym (a. tem) więcej« = *coraz więcej* (22): A them rzeczam [*krzywdam*] nyethilko yŷch bi konyecz bił Alye ym daley thim wyeczey ŷzye mnoza. *LibLeg* 11/153; *DiarDop* 106; *GliczKsiqż* Lv; *LubPs* K; trąbienie trąby im dáley thym więcey ŷie ieŷło rozlegáć [*clangorque bucinae vehementius perstrepebat*] *Leop Ex* 19/16, *Ex* 19/19; Węgrow im dáley thym więcey przybywało. *BielKron* 306; Magis ac magis vel magis magisque, Im dáley tym więcey. *Mqcz* 204a; *RejAp* AA5; Saulus im dáley thym ŷie więcey rozmnażał w náuce ŷwoiey [*Saulus autem (marg) multo (–) magis convalescebat et confundeat Iudaeos PolAnt Act* 9/22] *RejPos* 283, 282; *RejPos Wiecz*² 93; *RejZwierc* 119v, 210v; *SkarJedn* 341; im dáley tym więcey w miŷłości Bożey roŷł *SkarŻyw* 167, 57, 317, 411, 471, 492; *ActReg* 47.

Wyrażenie: »im dalej, tym + comp« = *coraz + comp* (16): *Diar* 21; przecż ŷie ták duŷŷo moyá trwożyŷz/ A im dáley tym ŷrodzey trudny żal mi mnożyŷz. *LubPs* M; Abowiem Pan widział im dáley tym więcŷze vtrapięnie Izraelfkie [*Quoniam vidit Dominus afflictionem Israel mutabilem valde*] *BibRadz* 4.Reg 14/26; *BielKron* 455v; Pugna crudescit, Bitwá ym daley tym ŷurowŷza/ á okrutnieyŷza. *Mqcz* 69c; *LeovPrzep* H3; *RejPos* [278]; żebyŷ kazał żłób robić od cienkiego kónca im dáley tym ŷzérzý aż do kónca. *Strum* G4v, K2; Roŷło dzieię im dáley tym milŷze Krolewnie y Krolowi *SkarŻyw* 478; *WisznTr* 26; *KochFrag* 19; *RybGęŷli* A3; Moŷkwićin ná nas zaiątrzony duŷe ŷię mocni im dáley tym potężniey ná káždy rok *GrabPospR* K4 [*idem*] N3; ŷwawola y roŷpuŷtá Kozácka/ im dáley tym więtfza moc weźmie *VotSzl* Fv.

W konstrukcjach z innymi zdaniemipodrzednymi [*w tym*: z podmiotowym (14), dopełnieniowym (3), okolicznikowym miejsca (1)] (18):

~ *Połączenia*: »im + comp ... pos« (2): im ktory [*kronikarz*] onego ŷwiatá dawniefŷzego bliŷŷf[y] był/ temuby ŷłufzno wierzyć. *BielKron* 337v; *Mqcz* 322c.

»im (a. jem) + comp ... comp« [*w tym w obu zdaniach comp*: „więcej” (1)] (6): yem kto blyŷŷy boga ten uyąthŷze laŷky byerze {ot boga} *PatKaz II* 67v; *PatKaz III* 134v; im więcey iey [*gorzkości*] gdzie bywa tam theż więcey zapala *GlabGad* E6v; *ReszPrz* 36; *ZawJeft* 35; *PowodPr* 73.

»im + sup ... sup« (2): bo iuż poborcá álbo iego piŷárze im moŷe ná Woynie nawięcey wytárgowác á wyciągnác to nawiętfze miŷterŷtwo *RejZwierc* 39; *ReszHoz* 124.

»im + comp (...) tym + comp« [*w tym w obu zdaniach ten sam comp*: „więcej” (1), „cięższy ... cięŷzej” (1)] (5): doctissimus quisque contemnuit, Ym kto vceńŷzy tym bárziey gárdzy. *Mqcz* 343b, 68b, 316; *SienLek* 12v[2 r.]

»im + sup ... tym + comp« (1): Quo quis versutior et callidior est, hoc invisior et suspectior magis, Ym kto nabárziew chytřfzy/ tym bárziew zazdrościwřzy y podeyźrzeńfzy *Mącz* 406d.

»im + sup ... tym + sup« (1): im ktho naywřzethecznieyfzy/ tym łie ma/ zá nayczyřtřzgo Dworzániną *GórnDworz* C7.

»im + sup ... comp ... zawřdy + sup« (1): A to [przyczyna] druga/ iż każdy rzemieřnik im co naforemniey vrobi/ iż mu też zá to y lepiew płácą y więcey dzyękuia/ á zawřdy to nawdzyęczniey od niego przyymuią. *LubPs* A5v.

Przysłowia: Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit, Proverb. Ym kto bogátřzy tym skępřzy. *Mącz* 68b; Im co ciężřzzego z gory vpádnie/ tym fye ciężey řtłucze. *SienLek* 12v. ~

A. Z odcieniem sposobu: jak; quando *Mącz* [+ sup av (8), ai (1); zawsze z formą osobową czasownika „móc”] (9) : na każdy dzień ijm z náwięřfym możes nábożeńřtwem/ romzyřłáy [!] rád vmęczenie Iezufa milęgo *OpecŻyw* 160; Przeto by przyřtáło/ [...] niewřtydźić fye řwego Ięzyká/ y owřzem ij ozdábíać im nawięcey być może. *GroicPorz* i3; czynią/ im naygrubiew mogą/ y nietelko / ieden drugiemu od máthki náłáie [...] ále też ieden/ drugiego řtráć s řchodu *GórnDworz* N2v; *KuczbKat* 315; *WujJud* 231; [człowiek dobry i uczony] ma tego prágnąć/ áby im nawięcey może/ był pożyteczen narodowi ludzkiemu [ut quam maxime prosit mortalium generi] *ModrzBaz* 43v; Stárác řię o to trzebá/ áby drobnego řtanu ludzie/ im nawięcey może być/ bezpieczni byli od krzywd [ut humiles homines sint quam minime opportuni iniuriis] *ModrzBaz* 77; *SarnStat* 1130.

Połączenie: »tym + comp ...im + comp« (1): Tanto magis ferito quando magis potes pollesque, Tym bárziew vderz ym naybárziew możes. *Mącz* 308b.

B. Z odcieniem przyzwolenia: choć (4) : Srebro im będzie naiařnieyřze przicifńione ku ciału, řarbuie nieiaką czarnořcią ciało *FalZioł* III 34c; im ich [dobrych uczynkow] kto nawięcey ma/ áby mowił: řługá ieřtem nie pożyteczny *SkarKaz* 351a.

Połączenia: »im + comp ... comp« (1): gdy im głębiey kopa/ mniew náyduie/ [...] Nakłádu/ pracey žal w řercu záwiera. *GrabowSet* V3.

»im + comp ... zawřdy« (1): gáłás Pálmowa/ ták řtátecznie rořcie/ Im ią bárzyey náchyłřř/ zawřdy řtánie prořcie. *RejZwierz* 114.

2. Wprowadza zdanie dopełnieniowe [+ comp av (1), + sup av (1)] (2) : Jedno, iż onę swą żąd[za], [...] Rzekomo tym napełniają, Im więcey páńřstwa mają *BierRozm* 18; Bráćia chodzą po Rzymie żebrząc chlebá/winá/ drow/ pieniędzy/ im kto nawięcey przynieřć może/ o to řię każdy brát řtára. *ReszList* 169.

*** Bez wystarczającego kontekstu (3) : Quo ponitur etiam pro quanto, Ym *Mącz* 343c, 481a [2 r.].

*** *Dubium* (1) : A oni ile im więcey zákázował/ thyle thym więcey wyznawali [Quanto autem ille eis praecipiebat (marg) tanto (–) magis amplius (marg) plus (–) praedicabant *PolAnt Mar* 7/36] *RejPos* [203]v.

II. Partykuła wzmacniająca, uwydatniająca nasilenie [+ comp] (2) : Prosi [margrabia] Kr. IM aby nato wzgląd miał [...] a iemu do Holdu ym dalszy czas naznaczyć raczeł *ActReg* 154; A tych ktorzy w dodźierzeniu nam [królowi] wiary y pořłufzeńřtwá [...] chęći y řłuzby znáczné będą nam pokázowác/

iáko ná baczeniu im wietřzym będzie [*hetman*] miał/ ták nam wedle powinności zálécác powinien będzie. *SarnStat* 437.

Cf **IMCIEM**, **NIM**

MK